

Leidraad in ontwikkeling:

Inwonerparticipatie in de warmtransitie

Editie 5: 12 januari 2022

Lessen uit Doe & Leer Lab Kwartaalsessie-3: Inzet van offline participatie tools en aanpakken

Nota Bene:

- *De lessen zijn gerubriceerd: lessen voor gemeenten, voor inwonersgroepen en lessen voor beide én hun samenwerking. Behoor je tot één doelgroep: lees toch ook de lessen voor de andere groep!*
- *De bronnen voor onderstaande lessen (vaak met URL-links) staan vermeld in Bijlage 1.*
- *Algemene informatie over het Doe & Leer Lab én over de ontwikkeling van de leidraad voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie vind je in Bijlage 2.*

Lessen voor gemeenten → Bepaal per situatie wat past

- Geef ruimte aan inwonerparticipatie vóór er beslissingen voor inwoners worden genomen.
- Giet plannen voor de warmtetransitie niet in beton: dat kan lastig zijn voor de gemeenteraad, maar biedt ruimte voor inbreng en rol van inwoners. Wat je nog niet weet, biedt juist kansen voor aanhaken.
- Bespreek eventuele gevoelens van onzekerheid, het bespreken ervan geeft juist houvast.
- Maak een wijk/buurt-schets met a) het doel: we moeten voor 2050 van het gas af, b) wat al bekend en mogelijk is om daar te komen (vaak is dat al 70%) en c) wat nog lastig of open is (vaak is dat 'maar' 30%). Presenteer dat aan een groep inwoners en vraag 'Wie wil meedoen om een plan te maken?'.
- Overweeg als gemeenteraad een eigen proces te lopen om een energievisie te ontwikkelen:
 - Stel een apolitieke werkgroep samen uit de raad, bepaal het doel, de methode (bijvoorbeeld IBOB: Informatie – Beeldvorming – Oordeelsvorming – Besluitvorming), de thema's en actoren per thema.
 - Vorm per thema duo's die een expertmeeting voorbereiden, actoren uitnodigen, vragen en ideeën van inwoners ophalen, de openbare meeting begeleiden en opbrengsten vastleggen (zoals mogelijke maatregelen).
 - Laat alle opbrengsten doorrekenen, bepaal gezamenlijk keuzecriteria / afwegingskader, laat ieder raadslid persoonlijk keuzen maken (los van partij), kom zo tot programmalijnen en (prioritaire) projecten, presenteer die aan inwoners en stel daarna (met aanpassing) vast.
 - Ga over tot uitvoering en bespreek periodiek de voortgang in de raads werkgroep.
 - Benut opgedane contacten en leuke andere ideeën ook voor andere (participatie) activiteiten.

Lessen voor inwonersgroepen en inwonersinitiatieven → Bepaal per situatie wat past

- Voor de start van een inwonersinitiatief: vindt mede-initiatiefnemers, vorm een wijk/buurtteam, bedenk een eerste actie (bijvoorbeeld isolatie, Gluren bij Buren, warmtecamera-wandeling, zonnepanelen), zoek zo nodig ondersteuning (bijvoorbeeld buurtbegeleider, technisch of andere adviseur), schrijf een wijk/buurtplan (bijvoorbeeld elke teamsessie één processtap) en voer het plan uit.
- Stel een wijk/buurtteam samen met drie typen leden: techneut(en), ondernemer(s), verbinder(s). Zij hebben ieder behulpzame drives en kwaliteiten én bieden elkaar tegenwicht. Vraag inwoners aan wie ze daarbij denken en benader hen persoonlijk.
- Zorg in een wijk/buurtteam ook voor een goede afspiegeling van huurders, particuliere woningeigenaren, woningcorporaties. En bespreek: wie vervult welke rol en wanneer?
- Communiceer als wijk/buurtteam (= 'inner circle' en meest actief) geregeld met de 'outer circle': in buurtbijeenkomsten bijpraten en reacties, ideeën en wensen ophalen. Doe dit ook via (online) enquêtes of app, huis-aan-huis bladen, update-ansichtkaarten of andere schriftelijke middelen. En maak persoonlijk contact, spreek bewoners in hun taal (ook in dialect), luister naar wat er speelt.
- Zorg minimaal dat inwoners geïnformeerd en aangehaakt zijn. Biedt daarnaast diverse manieren en kansen voor meedoen: keuze uit maatregelen in eigen huis en acties samen met anderen, zoals burenhouders en activeren.
- Sluit aan op wat er leeft en waar inwoners al mee bezig zijn (wooncarrière, natuurlijke momenten).
- Werk bewust aan succesfactoren voor daadwerkelijke actie door inwoners: werk aan eigenaarschap van ideeën en plannen, (financieel en sociaal) draagkracht, intrinsieke motivatie en vertrouwen.

Lessen voor goed samenspel tussen gemeenten, inwonersgroepen en andere stakeholders → Bepaal per situatie wat past

- Breng samen de bestaande wijk/buurtsituatie in kaart: speelt er oud zeer, welke sentimenten leven er, zijn er koppelkansen, welke andere 'clubs' zijn er om eventueel aan te haken etc.
- Maak samen een wijk/buurtplan met: gezamenlijk doel, duidelijke kaders, concrete tussendoelen, helder proces of stappenplan, duidelijkheid over rollen en een behapbaar tijdpad. Zorg voor ondersteuning door een onafhankelijk procesbegeleider. Gebruik de kennis over de wijk/buurt.
- Dialoog is voorwaarde voor participatie: zonder dialoog geen participatie.
- Maak (veel) gebruik van 'de dialoog' als gespreksvorm in kleine groepen: die leidt tot ontmoeting, herkenning, inspiratie, nieuwe ideeën en inzichten (bijvoorbeeld over de buurt, belang en urgentie van 'aardgasvrij', en over wat mensen nodig hebben om in beweging te komen). En ook tot verbinding tussen mensen, gevoel van gezamenlijkheid, erbij horen, gehoord en gezien worden, motivatie, positieve en toekomstgerichte energie en actie voor iets dat nuttig en waardevol is. Ook kan het onduidelijkheden, bezwaren, angst en wantrouwen verminderen of wegnemen en ombuigen naar positiviteit.
- Overweeg een lokaal Burgerberaad bij de ontwikkeling van een wijkuitvoeringsplan, omdat dit bij uitstek om samenspel vraagt en participatie van een grotere groep inwoners mogelijk maakt. Een Burgerberaad leidt tot meer benutting van expertise en creativiteit in de samenleving, meerdere perspectieven op vraagstukken, betere oplossingen en besluiten, die breder gedragen worden, meer langetermijnvisie, meer onderling vertrouwen en versterkte lokale democratie.
- Professionals die door individuele woningeigenaren gevraagd worden om advies (bijvoorbeeld installateurs, aannemers, energieambassadeurs etc.): vraag ook naar 'wat burenen van plan zijn', interesse in 'samen doen' en 'is daarbij ondersteuning gewenst?'. Zo ja, schakel partijen aan zoals Platform Energiek Zeeland / Zeeuwind, Zeeuwse Milieufederatie, Buurkracht, Mijn Buurtje etc.: zij bieden hulp bij een collectieve aanpak en kunnen achterhalen aan welke warmtealternatieven de gemeente denkt.

Bijlage 1. Bronnen voor de lessen voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie

Programma Doe & Leer Lab Kwartaalsessie-3 d.d. 14 oktober 2021

- Titel: **Inzet van offline participatie tools en aanpakken**
- Programma:
 - **Buurkracht:** aanpak met buurtteams, buurtbegeleiders, training en een app: Irmey Bran-van Paassen.
 - **Aanpak en tool voor participatie dicht bij huis:**
 - **Samen met de burens:** praktijkvoorbeeld uit Vlissingen: Marjan Brandes.
 - **Dialogotafel:** tool voor goede gesprekken met impact: Anezka van de Weg.
 - **Aanpakken voor participatie op grotere voet:**
 - **Lokaal Burgerberaad:** gelote burgers praten mee over complexe maatschappelijke opgaven: Nico Landsman.
 - **Kadernotitie & Expertmeeting:** praktijkvoorbeeld van een ongebruikelijk proces van de gemeenteraad en inwoners uit Tholen: Lizette de Hond.
 - Vragen en andere inbreng van ca. 20 deelnemers.

Besproken offline participatie tools en aanpakken, mét URL-Links

- Buurkracht:
 - <https://www.buurkracht.nl>
 - <https://www.stichtingbuurkracht.nl>
 - [Buurkracht | Zeeuws Energieakkoord](#)
- Samen met de burens - Platform Energiek Zeeland:
 - <https://energiekzeeland.nl/slim-verduurzamen/>
 - [Energiek Zeeland | Zeeuws Energieakkoord](#)
- Dialogotafels:
 - <https://www.goesindialoog.nl>
 - [Dialogotafel | Zeeuws Energieakkoord](#)
- Lokaal Burgerberaad:
 - <https://www.mijnburgerberaad.nl>
 - [Burgerberaad of G1000 | Zeeuws Energieakkoord](#)
- Burgerberaad algemeen:
 - <https://www.detransitiemotor.nl/burgerberaad/>
 - <https://extinctionrebellion.nl/burgerberaadgids-principes-en-meer/>
- Kadernotitie & Expertmeeting:
 - [Aanpak Kadernotitie | Zeeuws Energieakkoord](#)
 - [Expertmeeting | Zeeuws Energieakkoord](#)

Bijlage 2: Doe & Leer Lab en ontwikkeling van deze leidraad

In het Doe & Leer Lab van het Traject Energieke Gemeenten leren we met en van elkaar: hoe inwonersgroepen goed kunnen meedoen in de warmtetransitie. Deelnemers aan het Lab zijn medewerkers van Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland en organisaties die inwonersgroepen ondersteunen, zoals Zeeuwse Milieufederatie, Zeeuwind (samen Zeeuwse Participatiecoalitie), Zeeuws Klimaatfonds, Zeeuwse Vereniging voor Kleine Kernen, Dorpen voor Morgen, Participatienetwerk Zeeland, KNHM Team Zeeland, Marsaki en anderen. Ook belangstellenden van wijk- en dorpsraden, energiecoöperaties en andere inwonersgroepen nemen deel.

In totaal zijn er in 2021 tot en met januari 2022 vier Kwartaalsessie en vier Excursies gepland: online zolang het moet of handig is, offline wanneer het kan. In de Kwartaalsessies zijn er presentaties van diverse sprekers en is er uitwisseling over participatie tools, aanpakken en ervaringen. In de Excursies staan praktijkvoorbeelden centraal, uit Zeeland en elders.

Dat 'met en van elkaar leren' gebeurt individueel door iedere deelnemer tijdens de sessies en excursies. Maar het doel is ook om collectief te leren en dus 'samen wijzer te worden'. Daarom ontwikkelen we met alle inzichten en lessen die uit de sessies en excursies naar voren komen een leidraad. Hiermee willen we handvatten bieden voor 'een manier van doen' waar beide zijden van het samenspel tussen gemeenten en inwonersgroepen profijt van kunnen hebben.

De leidraad ontwikkelt zich gaandeweg: na elke sessie en excursie stellen we een editie met lessen over inwonerparticipatie samen. Die edities bestaan dus naast elkaar. Totdat we in februari 2022 ná alle sessies en excursies een bundeling maken tot één finale leidraad.

We hopen dat hiermee, in etappes, een praktisch hulpmiddel ontstaat, waar velen nut en plezier van zullen hebben.

Sonja Nossent – ZeelandBruist:

sonjanossent@zeelandbruist.nu

Marlou Boerbooms – Energieambassadeur:

marlou@energieambassadeur.nl

Baukje Bruinsma – Gemeente Schouwen-Duiveland:

baukje.bruinsma@schouwen-duiveland.nl

Meer informatie over Traject Energieke Gemeenten

Kijk op www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie

Hier vind je ook (informatie over) de drie ontwikkelde hulpmiddelen voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie:

- Sociale Warmte Atlas Zeeland: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/sociale-warmte-atlas-zeeland
- Participatie Toolkit: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/toolkit
- Doe & Leer Lab: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/doe-leer-lab

